

ԲԱՇԷՌԻՄԿԱՐ ՄՐՅԱՆԱԿԱՅ ԻԶՄԻՐԵԱՆՔ ԿՏԱԿԻՆ

Ինչպէս յայտն է, բարեխառակ Յովսէփ Խովմբեանք ընդի Ղըշարիք ազգայինն իւր 1874 ապրիլ 15 թուական կտակադրով 20,000 ուսրիք զամար մը Կ. Պոլսոյ Աղէշ Պատրիարքարանի արամազդութեան ներքեւ գրած եւ սահմանած է որ անոր տարեկան տոկոսեաց կէսն բաշխուի ամ ըստ ամէն ի մրցանակ ազգային գրականութեան եւ պատմական վերաբերեալ լատազգայն երկաւորութեանց ներդրանքներուն, եւ միւս կէսն՝ ի նպաստ յատկանայ կարեղ կամ Մշտ մէջ ազգական վարժարանի մը:

Աղէշ Երեսփոխանական Ժողովն, որոյ նադորդութեամբ այն կտակագործն կտակակատար Աննուպէր կատարեալ իշխանի կողմէ, յանձնեց գործադրութիւնն Աղէշին կեդրոնական վարչութեան, եւ ան եւս յետ իմաստաւորելոյ բարեխառակ նահապետիցն՝ կամին, ըստ կտակագործին ձեռնու յանձնառովով մը ընտրեց եւ պատարարեալ 20 յունիս 1886 թին պաշտօնագրով մը այն ընտրութիւնն անտուցանելով յանձնարարեց Բանձնաւորովոյն, ի մէջ պիտի, որ բարեխառակ նահապետիցն կողմէ յանձնու Սրբոյ Սահակայ եւ Մարտապոյ նաստատեալ այն մրցանակաբաշխութիւնը կատարուի նահապետի կերպիւ ամ յամէ ազգային յարկի մը ներքեւ, յետոյ ամին Սրբոյ Թաղաժամայն Սահակայ եւ Մարտապոյ: Սահակայ տարւոյ յունիս 20ին՝ քննեց վկայութիւնը, որք պիտի զնախնային մրցանակի տրամանի գրական երկերն, տակաւին նադորդութեամբ չը լինեալով Բանձնաւորովոյն, Աղէշ վարչութեան խօսն ժողովարարութեամբ այն նահապետն՝ այդ նուազ քաջութիւն կերպով տեղի կ'ունենայ այսօր:

Եւ ըստ որով նահապետի կտակաբարեին մահուանէն ի վեր առաջին անգամ է որ Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանի միջոցաւ կը կատարուի մրցանակաց բաշխումը, կարծւոր կը ամարեցն ձեռնու Բանձնաւորովոյն կտակագրած քննութեանց եւ գործողութեանց վրայ խօսելէ յառաջ տեղի կ'ունենայ տալ պատուարժան նահապետականաց՝ թէ բարեխառակ նահապետիցն ի կենդանութեան իւրում երկու տարին մի անգամ քննել տալով Աղէշին մէջ երեցեաց երկաւորութիւններն, նաեւեալ կերպով տարօրեալ ու վարձարժեք է դրանք:

1879ին նահապետի վասն վարչապետ Բաստամեանից տուած է 500 ռուբլի վասն Դատաստանագրոյ Միտիմարայ Գոշի եւ իրաւարանական նետադատութեանց նորա ի վերայ նոյն գրոց:

1879ին մրցանակի արժանի աշխատութիւն չգտնուելով՝ տալագրութեամբ է Մովսէս Խորենացոյ Պատմութիւնն, ինչպիսիք եւ Ազգականեցորդ տալագրութեան ծախսոյն մի մասն նոյնպէս է՝ յօգուտ Հոգեւոր գրոց տալագրութեան Ընկերութեան ի թիֆլիս:

1881ին առաջարկեալ աշխատութիւններն մրցանակ արժանի դատուած են Շ. Դեմեք Վ. Աբլաշի Երանի եւ Երայրի Քիւրդեանցոյն Հայկական Բնագրերն, նոյն թիւն, որոց եւ մրցանակի գումարն բաժնուելով առաջինն տալագրած է 4000 ֆր. իւր կերպով 500 ֆր.:

1883ին մրցանակի արժանի գրութիւնն յերկուցացուցելով, կատարարին բազմանայ նամակաւ, տալագրութեամբ է ի Ս. Ինքիսպաղիկ նախ Պատմութիւն Առաջկոյ Տարեալեան եւ առաջ Դանդի Երեւն:

Առաջէն բարեխառակ նահապետիցն ի կենդանութեան իւրում բաշխեալն է ներկայացեալ գրական աշխատութիւններն եւ օգտակար նամակն է Երանեան Մասնագրութեան տալագրութեանը ստաւարի, երբ մրցանակի արժանի երկ մը չէ ելած ի վեր նոյն տարւոյ մէջ:

Կտակագործն զօրձապետութիւնն Աղէշ Պատրիարքա-

րանի յանձնուելն ի վեր, Բանձնաւորովոյն ներկայ տարւոյ փետր. 14 թուականաւ պաշտօնական կրօնիւրանաց վրայ քննութեան եւ մրցանակ ներկայացան նաեւ լեալ աշխատութիւնը:

1. «Ներդրական նախալեզու» տալագրեալ երկաւորութիւնն Հայր Սերոբէ Տէրլիւնիս:

2. «Փառանքն եւ Ողիմպի» Թարգմարական ձեւապիւր երկն Իմանուէլ Էֆ. Եսայանի:

3. «Հայակ ոսկեղէն պարտիկան» միասնայ նաեւ քաղցր գրաբառ նահապետի, զոր կ'ընծային ի լոյս Մասնիկ Էֆ. Գարապաշանի եւ Յակոբ Էֆ. Գուրգէն:

4. «Կարագրական ուղեորութիւն» ի Հայաքեակ գրաւառ» Մանուէլ Էֆ. Միրախորանի:

5. «Ուշեւ» Յակոբ Էֆ. Ալեքսէրեանի:

Ինչպիսի կը տեսնուի, այս երկաւորութիւններն աւելեան ալ մայրաքաղաքին մէջ տալագրութեամբ կամ աշխատարանէն գործեր են: Առաջին երեքին նկատմամբ քննեաց վկայութիւնը թէ եւ պատուարին այլ սահմանաւանց դատուեցան այն պայմանաց կամ ուղեորութեան, որոց նամակաւ պէտք է պատարասուած ըլլան մրցանակ ներկայացեալ երկը: Անքնելով որեւէ միւս գրեանք, քննեաց վկայութիւնները ստանալէ յետոյ Բանձնաւորովոյն դատարարով ի նիստ ընդ նոխար գտնութեամբ Ամեն Ս. Պատրիարք Զոր, եւ ի նկատ աւելով երկաւորութեան պատարասուած եղանակը, ներկայեաց ունեցած անեղի միջոցներն եւ այլ պատգայներն եւ ի քաջակեր սպող միանշանութեանը արժան գտանց որ Սահակ Մարտապոյն մրցանակայ այս տարեւոր բաշխուի թեւ մէջ այս երկու ներկայեաց, ստուելով առաջինն՝ այն է Մանուէլ Էֆ. Միրախորանին 55 տարեկէ վասն «Կարագրական ուղեորութեան» եւ երկրորդին՝ Յակոբ Էֆ. Ալեքսէրեանին 35 տարեկէ վասն «Ուշեւ» ունեւ երկաւորութեան:

Հարկ չէ ըսել թէ այն երկու գրեանք մրցանակ տալագրութեամբ արեւն տալագրութեամբ ի լոյս բնծայուած են՝ ճշտութեամբ Հայաքային կրթութեան Պաշտօնատան:

Բանձնաւորովոյն իբրեւ Թարգման փափաքեանց եւ ըզմէց բարեխառակ եւ ազգասեր նահապետիցն Յովսէփայ Խովմբեանք, Իմանուէլ կը բազմաց որ այս վարձարարութիւնը քաջակեր եւ քաղցր մըլլան Ներկանքն յառաջեկող տարեկան մէջ նաեւեալ առաւել նմաւորք եւ կարեւոր աշխատութիւնները պատարասուելու, եւ այս ոչ միայն մայրաքաղաքին գրագիտաց եւ ներկանայ մէջ, այլ եւ այն ամեն երկրներն որ կը գտնուին միայն ազգային գրագիտութեան եւ պատմութեան եւ դիւրուն հնարաւորագր. զի կտակին պայմանաց մին էն է որ բնդուելու ի զնախաւորութիւն ըսող այն երկաւորութիւններն որք են այլ լեզուաւ, աշխարհաբառ թէ գրաբառ, ձեւապիւր կամ տալագր, առանց նկատողութեան առնելու երկերն ուր նոյն գրութեամբ են:

Եւ ապաքան անսահմանորէս նիւթք այնքան ճոխ են եւ քաղաքային որ Բանձնաւորովոյն իրաւունք կու տան յուսուել թէ երբ մի գրագրաց լուրը նկատողութեան առնուի եւ քրքրեն նախեանց թողած մասնադարական գանձերն, ի նայ կամ յօսար լեզու, եւ ի լոյս բերին ինչ որ կը վերաբերանցելոյն մէջ Հայոց ունեցած կենդանիք, քաղցր եւ տոկոսութեանց, անցից եւ յնաստաբարեանց, պատմական, առկայան, նկարագրական, լեզուաքննական, եւ այլն, առաւել եւս օգտակար ծառայութիւն մը մատուցուի կըլլան նայ դպրութեան եւ արժանաւանցից կը պատահարանն կտակագործին ըսն նպատակին, որ միակ առարկայն է մեր աննուս ըզմէց եւ Հայաքային: